

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa och till vissa lagar som har samband med den

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa och till vissa lagar som har samband med den (RP 210/2016 rd): Ärendet har remitterats till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för betänkande och till grundlagsutskottet för utlåtande.

Utlåtande

Följande utlåtande har lämnats i ärendet:

- grundlagsutskottet GrUU 54/2016 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört:

- äldre regeringssekreterare Timo Meling, arbets- och näringsministeriet
- regeringsråd Esko Salo, social- och hälsovårdsministeriet
- jurist Eeva Vartio, Folkpensionsanstalten
- forskare Jouko Karjalainen, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- utvecklingschef Pirjo Raittila-Parkkinen, Mellersta Finlands TE-byrå
- ledande nationalekonom Kari Hämäläinen, Statens ekonomiska forskningscentral
- ekonomisk expert Heikki Taulu, Akava ry
- expert Mikko Räsänen, Finlands näringsliv rf
- expert Samppa Koskela, Tjänstemannacentralorganisationen STTK rf
- styrelseledamot Eija Tuohimaa, Finlands Arbetslösas Samarbetsorganisation-TVY rf
- verksamhetsledare Niina Jussila, Arbetslöshetskassornas Samorganisation r.f.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Finlands Kommunförbund
- Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- Företagarna i Finland rf.

Betänkande AjUB 15/2016 rd

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om utkomtskydd för arbetslösa ändras. Avsikten är att påskynda mottagandet av arbete och förkorta arbetslöshetsperioderna genom skärpningar i arbetslösa personers skyldighet att söka erbjudet arbete och skyldighet att delta i aktiveringsåtgärder som förbättrar förutsättningarna för sysselsättning med hot om förlust av arbetslöshetsförmånen. Genom ändringarna betonas att arbetslöshetsförmåner kräver motprestationer och att arbetslösa personer har skyldighet att söka arbete och förbättra sina förutsättningar för sysselsättning.

Efter att skyddet för yrkesskicklighet på tre månader upphört har arbetslösa skyldighet att söka och ta emot även sådant heltidsarbete där lönen för arbetet efter kostnaderna för mottagandet av arbetet är mindre än den arbetslöshetsförmån som betalas till personen. Om personen har tillgång till egen bil, förutsätts att han eller hon använder bilen till arbetsresor även utanför pendlingsregionen, som sträcker sig 80 kilometer från hemmet. Den tidsperiod utan ersättning som föreläggs på grund av vägran att ta emot arbete förlängs i vissa situationer.

Den ekonomiska olägenhet som medförs av tidsperioden utan ersättning som förelagts på grund av vägran att ta emot arbete kan efter vägran undvikas genom att personen söker ett nytt jobb och börjar arbeta. Det att arbetsplatsen är belägen utanför pendlingsregionen kommer inte att vara en giltig orsak att lämna arbetet.

En arbetslös ska i regel vara skyldig att delta i all arbetskraftsservice som erbjuds honom eller henne, även när deltagandet inte har överenskommit i sysselsättningsplanen. De som integrerar sig har skyldighet att delta i en inledande kartläggning och i integrationsutbildning som ett villkor för att få arbetslöshetsförmån.

I propositionen föreslås det dessutom att lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice, lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte, statstjänstemannalagen och beredskapslagen ändras. Ändringarna gäller den flyttade definitionen av pendlingsregion och de tekniska ändringar som föranleds av det.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2017.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Genom propositionen verkställs den riktlinje i det strategiska programmet för statsminister Juha Sipiläs regering som syftar till att uppdatera utkomtskyddet för arbetslösa genom att strama åt arbetslösa förmånstagares skyldighet att ta emot arbete och delta i aktiveringsåtgärder. Genom ändringarna betonas att arbetslöshetsförmåner kräver motprestationer och att arbetslösa personer har skyldighet att söka arbete och förbättra sina förutsättningar för sysselsättning. Avsikten är att erbjuda jobb ska tas emot snabbare och att förkorta arbetslöshetsperioderna och därigenom sänka de offentliga utgifterna. Utskottet menar att de föreslagna ändringarna är nödvändiga med hän-

Betänkande AjUB 15/2016 rd

syn till det samhällsekonomiska läget och det allvarliga matchningsproblemet på arbetsmarknaden och förordar därför lagförslagen med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Utskottet noterar att en del arbetssökande, särskilt om de varit arbetslösa en längre tid, till följd av de strängare påföljderna kan tvingas ty sig till utkomststöd. Det höjer utgifterna för utkomststödet och kan leda den arbetslöse bort från arbetsmarknaden. Utskottet förutsätter att ändringarnas konsekvenser för sysselsättningen och de arbetssökandes beteende samt de fastställda påföljdernas volym och konsekvenser bevakas noggrant, och att regeringen vid behov snabbt åtgärdar eventuella missförhållanden.

Avsikten med arbetslöshetsskyddets påföljdssystem är att styra arbetslösa att aktivt söka arbete och förbättra sina förutsättningar för sysselsättning. Utskottet understryker att påföljderna får en styrande effekt enbart om bestämmelserna om utkomstskyddet för arbetslösa är klara och tydliga och den arbetssökande på förhand är medveten om vilka handlingar som leder till påföljder. Det är angeläget att lagen om utkomstskydd för arbetslösa förtydligas så att klandervärda förfaranden och de påföljder de leder till framgår så entydigt som möjligt.

På flera ställen i propositionen nämns att det inte finns uppgifter om hur många personer som berörs av ändringarna och att det inte går att bedöma konsekvenserna av ändringarna. Utskottet anmärker att det samlas in en hel del uppgifter om de arbetssökande och de tjänster som erbjuds dem. Lagstiftningen bör grunda sig på en mycket mer gedigen uppfattning åtminstone av hur mycket ändringarna påverkar målgrupperna. Utskottet konstaterar att konsekvenserna av den nu aktuella propositionen inte ens i efterhand kan bedömas tillförlitligt, eftersom ändringarna berör samtliga personer i målgruppen och träder i kraft omedelbart. Det är angeläget att regeringen vid beredningen av propositioner i mån av möjlighet skapar förutsättningar för en vetenskapligt tillfredsställande bedömning av de konsekvenser ändringar i lagstiftningen ger.

När tidsperioden utan ersättning börjar

Det föreslås att lagen om utkomstskydd för arbetslösa ändras så att den tidsperiod utan ersättning som påförs för vägran att ta emot arbete börjar 30 dagar efter vägran. Bestämmelsen gäller andra förmånstagare än permitterade och dem som får arbetslöshetsförmån av skäl som kan jämföras med permittering. För närvarande börjar tidsperioden utan ersättning omedelbart efter att förmånstagaren vägrat ta emot arbete. Dessutom stramas påföljden åt på sätt att om den sökande vägrar ta emot ett arbete som hen blivit vald till, blir påföljden en tidsperiod på 90 dagar utan ersättning i stället för dagens 60 dagar. Har den arbetssökande inte fått säkert besked om jobbet är tiden utan ersättning 90 dagar.

Ändringen syftar till att påverka den arbetssökandes aktivitet så att hen, för att undvika en tidsperiod utan ersättning, i tid söker sig till arbete eller deltar i sysselsättningsfrämjande service som motsvarar hens servicebehov. Vidare syftar ändringen till att minska det administrativt arbete som uppkommer vid utredningen av om det finns förutsättning att påföra påföljder och vid återkrav av förmåner som betalats grundlöst.

Utskottet välkomnar ändringen och menar att den arbetssökandes möjligheter att ännu efter det klandervärda förfarandet påverka påföljden genom sitt beteende bidrar till att aktivera hen att

Betänkande AjUB 15/2016 rd

söka jobb och delta i sysselsättningsfrämjande service. Dessutom kan de arbetssökande bättre än i dag förutse sin ekonomiska situation, vilket kan bidra till att minska förekomsten av överraskande och oskäligen utkomstproblem till följd av att ersättningen dragits in.

Ändringens effekter är beroende av när den arbetssökande blir informerad om hur hans beteende påverkar arbetslöshetsförmånen och hur mycket tid han har för att effektivisera sin jobbsökning. I dagens sysselsättningsläge är också 30 dagar ofta en för kort tid för att hitta ett jobb, och om informationen dröjer är det osannolikt att han lyckas hitta ett jobb i tid. Utskottet ser det som viktigt att kontakten till de arbetssökande effektiviseras på den här punkten. Utskottet påpekar att den arbetssökande inte kan påverka sitt deltagande i service enbart genom sitt eget beteende. För att få del av servicen krävs också att arbets- och näringsbyrån överväger saken och medverkar.

Sysselsättningsplan och deltagande i sysselsättningsfrämjande service

Den arbetssökande och arbets- och näringsbyrån kommer i sysselsättningsplanen överens om jobbsökningen och dess mål samt om vilken service den arbetssökande behöver som stöd för arbetssökandet och för att förbättra sina chanser att få jobb. Genom en ändring av lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice som träder i kraft vid ingången av 2017 ska sysselsättningsplanen justeras efter varje period på tre månader som den arbetssökande varit arbetslös.

Enligt de gällande bestämmelserna kan den arbetssökande föreläggas att delta i service endast om det avtalats om servicen i sysselsättningsplanen. Det har i onödan fördröjt deltagandet i servicen på grund av den tid det tagit att justera planen. I propositionen föreslås det att den arbetssökande i fortsättningen, med hot om förlust av förmånen, ska delta också i annan sysselsättningsfrämjande service som erbjuds av arbets- och näringsbyrån än sådan service som avtalats i sysselsättningsplanen.

Den föreslagna ändringen förpliktar inte den arbetslöse att delta i vilken som helst service som erbjuds, utan syftet med servicen måste vara att stärka den arbetslöses chanser att bli sysselsatt. Vidare förutsätts att servicen ordnas av arbetskraftsmyndigheten och att det är frågan om en service enligt lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice eller att servicen är jämförbar med den service som anges i den lagen. Med service som ordnas av arbetskraftsmyndigheten avses också service som upphandlats av externa serviceleverantörer.

Utskottet understryker vikten av det vid aktiveringen av den arbetslöse sätts in åtgärder på ett tidigt stadium. Det är angeläget att den arbetslöse vid behov snabbt kan anvisas också sådan service som inte avtalats i sysselsättningsplanen. Utskottet framhåller att sysselsättningsplanen fortsatt ska utgöra utgångspunkten för den service som erbjuds den arbetslöse, och lagändringen får inte leda till att det utarbetas mindre omsorgsfulla sysselsättningsplaner. Den arbetssökande är mer engagerad i servicen och resultaten är bättre om den arbetssökande själv kan påverka vilken slags service som erbjuds och som han deltar i. Trots ändringen ska det i samband med de intervjuer som görs med tre månaders mellanrum avtalas med den arbetssökande om deltagande i lämplig sysselsättningsfrämjande service.

Betänkande AjUB 15/2016 rd

Regional rörlighet

En arbetslös har för närvarande giltig orsak att vägra ta emot jobb om de dagliga arbetsresorna vid heltidsarbete överstiger i genomsnitt tre timmar och vid deltidarbete i genomsnitt två timmar. Vid bedömningen av tidslängden för de dagliga arbetsresorna utanför pendlingsregionen beaktas endast möjligheten att utnyttja kollektivtrafiken. I propositionen föreslås det att erbjudet arbete utanför pendlingsregionen i fortsättningen måste tas emot på samma villkor som erbjudet arbete inom pendlingsregionen. I praktiken innebär det skyldighet att för arbetsresorna använda egen bil också för erbjudet arbete utanför pendlingsregionen.

Utskottet menar att harmoniseringen av skyldigheten att ta emot jobb utifrån arbetsresans längd är ändamålsenlig. Ändringen förenklar och förtydligar lagstiftningen. Utskottet framhåller att arbets- och näringsbyråns bedömning av möjligheten att använda egen bil ska grunda sig på de uppgifter den arbetssökande själv lämnar.

Jämförelse av inkomster och utgifter

Med stöd av 2 a kap. 5 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa har en person giltig orsak att vägra ta emot erbjudet arbete då lönen för arbetet och eventuell jämkad arbetslöshetsförmån som betalas till honom eller henne, efter avdrag av kostnader för arbetsresor och övriga kostnader som beror på att han eller hon tar emot arbetet, blir mindre än den arbetslöshetsförmån som annars betalas till honom eller henne. I propositionen föreslås det att bestämmelsen ändras så att den arbetssökande i fortsättningen har giltig orsak att på basis av den nämnda jämförelsen av inkomster och utgifter vägra ta emot heltidsarbete endast under en skyddstid för yrkesskicklighet på tre månader. I övrigt kan inkomst- och kostnadsjämförelsen återopas som giltig orsak att vägra ta emot jobb endast vid deltidarbete.

Utskottet noterar att en arbetsplats som i fall av goda trafikförbindelser faller inom ramen för trettimmarsgränsen gott och väl kan befinna sig långt från den arbetslösas boningsort. Kostnaderna för arbetsresorna kan då uppgå till rentav flera hundra euro per månad.

Syftet med rätten att vägra ta emot ett jobb på grundval av inkomst- och kostnadsjämförelsen är att förhindra att den arbetssökande försätts i en oskälig situation. Genom den föreslagna ändringen begränsas tillämpningen av jämförelsen till deltidarbete. Utskottet noterar att det ekonomiskt sett kan vara oskäligt oförmånligt för en arbetslös att ta emot ett lågavlönat heltidsjobb. För att undvika orimligheter måste det göras en omsorgsfull helhetsbedömning när arbete erbjuds. Bedömningen måste också beakta hur arbetsdagens längd påverkar omsorgen om barn och den arbetssökandes möjligheter att ordna en trygg vårdplats för barnen.

Utskottet anser att det på lång sikt i regel är lönsamt för en arbetssökande att ta emot jobb, även om lönen är lägre än den arbetssökande hade före arbetslösheten eller lägre än det inkomstrelaterade utkomstskyddet för arbetslösa. Arbets- och näringsbyrå ska dock alltid överväga vilka arbetssökande som i verkligheten har de bästa förutsättningarna för det lediga jobbet.

Betänkande AjUB 15/2016 rd

Förpliktande verkan för service som erbjuds invandrare

Det föreslås att 2 a kap. 9 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa ändras så att deltagande i frivilliga studier som stöds med arbetslöshetsförmån enligt 22—24 § i lagen om främjande av integration i fortsättningen är ett villkor för att få arbetslöshetsförmån. Ändringen förpliktar inte den arbetssökande att frivilligt söka sig till utbildning, men hen är skyldig att inleda och avlägga den utbildning arbets- och näringsbyrån erbjuder också när det är frågan om annan utbildning än integrationsutbildning som ordnas i form av arbetskraftsutbildning.

Cirka 12 400 studerande inledde år 2015 integrationsutbildning som genomförs i form av arbetskraftsutbildning. I frivillig integrationsutbildning som stöds med arbetslöshetsförmån deltar årligen uppskattningsvis cirka 6 000 studerande. Eftersom antalet invandrare ökat har den integrationsutbildning som ordnas i form av arbetskraftsutbildning inte räckt till. Sökande har beroende på region tvingats vänta upp till flera månader på att få börja utbildningen.

Utskottet ser det som viktigt att arbets- och näringsbyrån i syfte att främja integrationen kan erbjuda ett brett utbildningsurval, också annan än sådan som ordnas i form av arbetskraftsutbildning. Exempelvis utbildning inom det fria bildningsarbetet och den yrkesinriktad vuxenutbildningen kompletterar väl de individuella behoven hos invandrarna. Utskottet påpekar att eftersom den frivilliga utbildningen i fortsättningen är ett villkor för att invandraren ska få arbetslöshetsförmån, ska också kostnadsersättning betalas för utbildningstiden.

DETALJMOTIVERING

1. Lag om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa

2 a kap. Förfaranden som är arbetskraftspolitiskt klandervärda

4 §. Vägran att ta emot arbete. Till 4 mom. föreslås bli fogat en bestämmelse enligt vilken det genom förordning av statsrådet utfärdas bestämmelser om den tidpunkt under vilken den arbetssökande anses ha vägrat ta emot arbete. För närvarande baserar sig tidpunkten för vägran på arbets- och näringsministeriets anvisning till arbets- och näringsbyråerna, men enligt propositionen har det upptäckts att tillämpningspraxisen inte alltid är enhetlig.

Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet (GrUU 54/2016 rd) påpekat att tidpunkten för vägran att ta emot arbete är betydelsefull till exempel när det bedöms om ett förfarande som är arbetskraftspolitiskt klandervärt har upprepats (2 a kap. 14 §). Med beaktande av den materiella betydelsen av tidpunkten för vägran att ta emot arbete måste lagförslaget enligt grundlagsutskottet kompletteras med en grundläggande bestämmelse om den tidpunkt då den arbetssökande ska anses ha vägrat ta emot arbete. Utskottet föreslår att en grundläggande bestämmelse om saken fogas till 4 mom.

Betänkande AjUB 15/2016 rd

10 kap. Bestämmelser om förmåner som betalas under tiden för sysselsättningsfrämjande service

4 §. Avvikande tillämpning av denna lag under tiden för sysselsättningsfrämjande service.

I 1 mom. föreslås att arbetslöshetsförmån, trots 2 a kap. 4 §, kan betalas under tiden för sysselsättningsfrämjande service i situationer där den arbetssökande har vägrat ta emot erbjudet arbete innan servicen inleds. I ljuset av motiven till bestämmelsen ska betalningen av förmånen inte vara behovsprövad i denna situation. Ordalydelsen bör ses över så att ordet ”kan”, som hänvisar till myndighetens prövningsrätt, stryks.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 2—5 i proposition RP 210/2016 rd utan ändringar.

Riksdagen godkänner lagförslag 1 i proposition RP 210/2016 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) 1 kap. 9 § och 2 a kap. 6 a §, sådana de lyder, 1 kap. 9 § i lag 1001/2012 och 2 a kap. 6 a § i lag 1374/2014,

ändras 2 a kap. 3–6 §, 8 § 1 mom., 12 och 13 § samt 14 § 1 mom. och 10 kap. 2 och 4 §,

sådana de lyder, 2 a kap. 3 och 4 §, 8 § 1 mom. och 14 § 1 mom. i lag 288/2012, 5 § i lagarna 288/2012, 918/2012 och 1374/2014, 6 § i lagarna 288/2012 och 1374/2014, 12 § i lagarna 288/2012, 918/2012 och 1001/2012 och 13 § i lagarna 288/2012 och 918/2012 samt 10 kap. 2 § i lagarna 1188/2009, 288/2012, 918/2012, 1001/2012 och 1374/2014 och 4 § i lagarna 1188/2009 och 1374/2014, och

fogas till 2 a kap. 9 §, sådan den lyder i lagarna 288/2014 och 1370/2014, ett nytt 3 mom. och till 10 §, sådan den lyder i lagarna 1370/2014 och 1374/2014, ett nytt 3 mom. samt till 2 a kap. en ny 12 a § som följer:

Betänkande AjUB 15/2016 rd

2 a kap

Förfaranden som är arbetskraftspolitiskt klandervärda

3 §

Att lämna arbetet på grund av arbetsresorna

En person har giltig orsak att lämna arbetet

- 1) inom tre månader från det att anställningsförhållandet inleddes, om de dagliga arbetsresorna vid heltidsarbete överstiger i genomsnitt tre timmar och vid deltidarbete i genomsnitt två timmar,
- 2) för att inom en vecka från det att personen lämnade arbetet flytta till en annan ort där personens make har ett sådant varaktigt arbete eller bedriver sådan företagsverksamhet som tryggar försörjningen, om de dagliga arbetsresorna vid heltidsarbete överstiger i genomsnitt tre timmar och vid deltidarbete i genomsnitt två timmar efter flyttningen,
- 3) när arbetsstället ändras under anställningsförhållandet, om de dagliga arbetsresorna till och från det nya arbetsstället vid heltidsarbete överstiger i genomsnitt tre timmar och vid deltidarbete i genomsnitt två timmar.

4 §

Vägran att ta emot arbete

En arbetssökandes rätt till arbetslöshetsförmåner avbryts 30 dagar efter vägran att ta emot arbete

- 1) för 90 dagar, om den arbetssökande utan giltig orsak vägrar ta emot arbete som han eller hon blivit vald till,
- 2) för 60 dagar, om den arbetssökande utan giltig orsak vägrar ta emot annat än i 1 punkten avsett arbete som erbjuds av arbets- och näringsbyrå eller som på något annat sätt individuellt erbjuds honom eller henne,
- 3) för 30 dagar, om det arbete som avses i 1 eller 2 punkten skulle ha varat högst två veckor.

Rätten till arbetslöshetsförmåner för en arbetssökande som är permitterad eller får arbetslöshetsförmåner av en orsak som jämföras med permittering avbryts på det sätt som föreskrivs i 1 mom. räknat från vägran att ta emot arbete.

Om en person genom sitt eget förfarande har varit orsak till att ett anställningsförhållande inte har kommit till stånd, anses han eller hon ha vägrat ta emot arbete.

Såvida det inte finns anledning till någon annan bedömning anses den arbetssökande ha vägrat ta emot arbete den dag arbets- och näringsbyrå eller arbets- och näringsförvaltningens kundservicecenter får kännedom om vägran eller om att personen har förfarit på det sätt som avses i 3 mom. eller den dag då personen har förfarit på det sätt som avses i 1 eller 3 mom. Närmare bestämmelser om den tidpunkt då den arbetssökande anses ha vägrat ta emot arbete utfärdas genom förordning av statsrådet.

Betänkande AjUB 15/2016 rd

5 §

Giltig orsak för vägran att ta emot arbete

Det som föreskrivs i 4 § tillämpas bara på arbete

1) som med beaktande av den arbetssökandes arbetsförmåga kan anses vara lämpligt för honom eller henne,

2) för vilket lön betalas enligt kollektivavtal eller, om något kollektivavtal inte finns, gängse och skälig lön för sådant arbete på arbetsorten, och

3) som inte berörs av strejk, lockout eller blockad.

En person har giltig orsak att vägra ta emot erbjudet arbete, om

1) lönen för ett deltidsarbete och den arbetslöshetsförmån som eventuellt betalas till honom eller henne, efter avdrag av kostnader för arbetsresor och övriga kostnader som beror på att han eller hon tar emot arbetet, blir mindre än den arbetslöshetsförmån som annars betalas till honom eller henne,

2) han eller hon inte ges skälig tid att ordna vård för barn samt att undanröja svårigheter som beror på arbetsväg och andra motsvarande begränsningar,

3) arbetet står i konflikt med hans eller hennes religiösa eller etiska övertygelse,

4) arbetet förutsätter utförande av sådana uppgifter som är uppenbart osedliga eller strider mot god sed,

5) arbetet är förenat med ett uppenbart hot om våld, eller

6) det i arbetet förekommer trakasserier eller annat osakligt bemötande som medför olägenhet eller risker för arbetstagarens hälsa.

En person kan vägra ta emot erbjudet arbete utan att förlora sin rätt till arbetslöshetsförmåner också av någon annan orsak än de som avses ovan i 1 och 2 mom. och i 6–8 §, om denna orsak kan jämföras med dessa.

6 §

Vägran att ta emot arbete på basis av regional rörlighet

En person har giltig orsak att vägra ta emot erbjudet arbete om de dagliga arbetsresorna vid heltidsarbete skulle överstiga i genomsnitt tre timmar och vid deltidsarbete i genomsnitt två timmar.

8 §

Skydd för yrkesskicklighet

En person har inom tre månader från registreringen som arbetslös arbetssökande eller från ett senare avslutande av heltidsstudier giltig orsak att vägra ta emot arbete som inte motsvarar den yrkesskicklighet som baserar sig på hans eller hennes utbildning och arbetserfarenhet (*skydd för yrkesskicklighet*). Medan skyddet för yrkesskicklighet gäller har den arbetssökande giltig orsak att vägra ta emot även erbjudet heltidsarbete med iakttagande av vad som föreskrivs i 5 § 2 mom. 1 punkten. Skyddet för yrkesskicklighet börjar om från början, när personen har uppfyllt det arbets-

Betänkande AjUB 15/2016 rd

villkor som förutsätts för arbetslöshetsdagpenning och maximitiden för arbetslöshetsdagpenning börjar räknas om från början.

9 §

Uteblivande från ett möte där en sysselsättningsplan utarbetas

Det som i 1 och 2 mom. föreskrivs om uteblivande från ett möte där en sysselsättningsplan eller en plan som ersätter den utarbetas eller revideras, ska också tillämpas på uteblivande från en inledande kartläggning enligt 9 § i lagen om främjande av integration.

10 §

Vägran att utarbeta sysselsättningsplan

Det som i 1 och 2 mom. föreskrivs om vägran att utarbeta eller revidera en sysselsättningsplan eller en plan som ersätter den ska också tillämpas på vägran att göra en inledande kartläggning enligt 9 § i lagen om främjande av integration.

12 §

Vägran att delta i service

En arbetssökande har inte rätt till arbetslöshetsförmåner under 60 dagar från vägran, om han eller hon utan giltig orsak vägrar att delta i annan sysselsättningsfrämjande service än arbetssökandes frivilliga studier som stöds med arbetslöshetsförmån.

Det som föreskrivs i 1 mom. tillämpas på annan än sysselsättningsfrämjande service, om en arbetssökande vägrar delta i

1) annan honom eller henne erbjuden service enligt lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice än undersökningar eller bedömningar av arbetsförmågan,

2) sådan honom eller henne erbjuden och av arbetskraftsmyndigheten anordnad service som ska betraktas som skälig och som är jämförbar med den service som anges i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice.

Om en arbetssökande genom sitt eget förfarande är orsak till att sådan service som avses i 1 eller 2 mom. inte kan ordnas för honom eller henne, anses han eller hon ha vägrat delta i servicen.

Bestämmelser om rätt till arbetslöshetsförmån för en ung person som saknar utbildning och som har vägrat att delta i frivillig utbildning finns i 2 kap. 13–16 §.

Betänkande AjUB 15/2016 rd

12 a §

Avbrytande av service

En arbetssökande som utan giltig orsak avbryter eller av eget förvållande måste avbryta service som avses i 12 § 1 eller 2 mom. har under 60 dagar efter avbrytandet inte rätt till arbetslöshetsförmåner.

Om personen har begärt omprövning av eller anfört besvär över ett beslut som gäller avbrytande av service och det inte kan anses att begäran om omprövning eller besvären uppenbart saknar grund, kan det inte förrän ärendet avgjorts slutligt anses att han eller hon av eget förvållande blivit tvungen att avbryta servicen på det sätt som avses i 1 mom.

Bestämmelser om rätt till arbetslöshetsförmån för en ung person som saknar utbildning och som har avbrutit frivillig utbildning finns i 2 kap. 13–16 §.

13 §

Giltig orsak att vägra delta i service och att avbryta servicen

En person har giltig orsak att vägra delta i sådan service som avses i 12 § 1 eller 2 mom. och att avbryta servicen, om

- 1) servicen inte lämpar sig för honom eller henne med beaktande av hans eller hennes hälsotillstånd eller arbets- och funktionsförmåga,
- 2) de dagliga resorna till och från platsen där servicen ordnas överstiger i genomsnitt tre timmar,
- 3) serviceanordnaren väsentligen försummar sitt ansvar för arbetarskyddet för deltagaren,
- 4) serviceanordnaren väsentligen försummar att iaktta lagstiftningen om anordnande av service eller villkoren i det avtal som ingåtts om servicen,
- 5) servicen väsentligen avviker från det som man kommit överens om i sysselsättningsplanen eller den plan som ersätter sysselsättningsplanen.

En person har giltig orsak att vägra delta i arbetskraftsutbildning och att avbryta utbildningen också om ett arbete inom branschen i fråga inte är lämpligt för honom eller henne med beaktande av hans eller hennes hälsotillstånd och arbetsförmåga eller om försörjningen för personen och dem han eller hon ska försörja inte tryggas på ett rimligt sätt under tiden för utbildningen. Försörjningen för personen och dem han eller hon ska försörja tryggas på ett rimligt sätt, om den arbetssökande har rätt till förmåner på samma nivå som arbetslöshetsförmån.

En person har giltig orsak att vägra delta i sådan service som avses i 12 § 1 eller 2 mom. eller att avbryta servicen också av någon annan orsak än en sådan som avses i 1 mom. i denna paragraf, om orsaken kan jämföras med dessa.

Betänkande AjUB 15/2016 rd

14 §

Upprepade förfaranden som är arbetskraftspolitiskt klandervärda

Om en arbetssökande under en granskningsperiod på sex månader på det sätt som avses i 1 eller 4 § eller 9—12 a § upprepade gånger förfar klandervärt enligt en arbetskraftspolitisk bedömning, åläggs han eller hon skyldighet att vara i arbete.

10 kap.

Bestämmelser om förmåner som betalas under tiden för sysselsättningsfrämjande service

2 §

Berättigade till arbetslöshetsförmåner

Under tiden för sysselsättningsfrämjande service betalas sådan arbetslöshetsförmån som den arbetssökande har rätt till medan han eller hon är arbetslös.

Arbetslöshetsförmånen betalas endast för den tid då personen i fråga är i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice avsedd arbetssökande vid arbets- och näringsbyrån. Om personen är sysselsatt på heltid i över två veckor har han eller hon inte rätt till arbetslöshetsförmån.

Arbetslöshetsförmånen betalas under tiden för sysselsättningsfrämjande service, trots att den arbetssökande inte har rätt till förmånen när servicen inleds, om det beror på

- 1) tid utan ersättning,
- 2) skyldighet att vara i arbete,
- 3) en begränsning enligt 2 kap. 13 eller 14 § i anslutning till yrkesutbildning,
- 4) självrisktid enligt 5 kap. 13 § eller 7 kap. 10 §,
- 5) väntetid för arbetsmarknadsstöd enligt 7 kap. 2 §, eller
- 6) behovsprövning enligt 7 kap. 6 eller 7 §.

Bestämmelser om rätt till arbetslöshetsförmån för studietiden för en studerande som deltar i arbetskraftsutbildning och som inte kan betraktas som arbetslös enligt 2 kap. 1 § 2 mom. finns i 5 § i detta kapitel.

4 §

Avvikande tillämpning av denna lag under tiden för sysselsättningsfrämjande service

Om en arbetssökande har vägrat ta emot erbjudet arbete innan sysselsättningsfrämjande service inleds, ~~kan betalas~~ arbetslöshetsförmån ~~betalas~~ under tiden för servicen, trots det som föreskrivs i 2 a kap. 4 §.

Under tiden för arbetskraftsutbildning och arbetssökandes frivilliga studier som stöds med arbetslöshetsförmån tillämpas inte 2 och 2 a kap., 3 kap. 1 § 3 mom., 7 kap. 2 § eller 6 kap. 8 §.

Bestämmelser om betalning av arbetsmarknadsstöd utan behovsprövning under tiden för sysselsättningsfrämjande service finns i 7 kap. 8 §.

Betänkande AjUB 15/2016 rd

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ett sådant i denna lag avsett förfarande från en arbetssökandes sida som ägt rum före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ändring av 1 kap. i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 1 kap. i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice (916/2012) en ny 9 § som följer:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

9§

Pendlingsregion

Pendlingsregionen sträcker sig 80 kilometer från personens faktiska bostad. Om det inte finns skäl att göra någon annan bedömning, betraktas som personens faktiska bostad den adress som antecknats för personen i arbets- och näringsbyråns kundinformationssystem.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 14 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) 14 § 3 mom., sådant det lyder i lag 1293/2002, som följer:

14 §

Begränsningar för arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

Arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte ska ordnas inom personens pendlingsregion enligt 1 kap. 9 § i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice. Med personens samtycke kan arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte ordnas också utanför pendlingsregionen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 5 a § i statstjänstemannalagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i statstjänstemannalagen (750/1994) 5 a § 3 mom., sådant det lyder i lag 1548/2011, som följer:

5 a §

I de situationer som avses i 1 och 2 mom. får tjänsten överföras utan det samtycke från tjänstemannen som avses i 5 §, om tjänsten överförs inom eller till tjänstemannens pendlingsregion.

Betänkande AjUB 15/2016 rd

Med pendlingsregion avses ett område enligt 1 kap. 9 § i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice (916/2012).

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 99 § i beredskapslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i beredskapslagen (1552/2011) 99 § 2 mom. som följer:

99 §

Omständigheter som ska beaktas när ett arbetsförordnande ges

För vårdnadshavaren till ett barn under sju år eller ett kroniskt eller långvarigt sjukt barn får ett arbetsförordnande utanför den pendlingsregion som avses i 1 kap. 9 § i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice (916/2012) ges endast om upprätthållandet av med tanke på försvaret viktig produktion med beaktande av personens särskilda utbildning eller andra därmed jämförbara orsaker nödvändigt kräver det.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors 8.12.2016

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tarja Filatov sd
vice ordförande Heli Järvinen gröna

Betänkande AjUB 15/2016 rd

medlem Pertti Hakanen cent
medlem Teuvo Hakkarainen saf
medlem Hannakaisa Heikkinen cent (delvis)
medlem Reijo Hongisto saf (delvis)
medlem Niilo Keränen cent
medlem Anna Kontula vänst
medlem Jaana Laitinen-Pesola saml
medlem Leena Meri saf
medlem Merja Mäkisalo-Ropponen sd (delvis)
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Eero Suutari saml
medlem Martti Talja cent (delvis)
medlem Juhana Vartiainen saml
medlem Eerikki Viljanen cent (delvis)
ersättare Antero Laukkanen kd (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Marjaana Kinnunen.

Betänkande AjUB 15/2016 rd
Reservation 1

RESERVATION 1

Motivering

I proposition RP 210/2016 rd föreslås det att lagen om utkomtskydd för arbetslösa ändras bland annat genom åtstramningar av skyldigheten att ta emot jobb och skyldigheten att delta i aktiveringsåtgärder, med hot om förlust av arbetslöshetsförmånen. Syftet med propositionen är att arbetssökande ska kunna ta emot jobb snabbare och att förkorta arbetslöshetsperioderna. Genom ändringarna betonas att arbetslöshetsförmåner kräver motprestationer och att arbetslösa personer har skyldighet att söka arbete och förbättra sina förutsättningar för sysselsättning. Regeringen föreslår bland annat att inkomst- och kostnadsjämförelsen för heltidsarbete slopas vid vägran att ta emot arbete efter skyddet för yrkesskicklighet, att arbetssökande ska vara skyldiga delta i service som inte ingår i sysselsättningsplanen och att karenstiden vid vägran att ta emot erbjudet arbete förlängs till 90 dagar.

Vi kan inte godkänna förslag som utgår från att de arbetslösa försöker undvika arbete och är passiva. En överväldigande majoritet av de arbetslösa söker aktivt jobb utan att hitta något. Det vore viktigare att utveckla lyckade serviceprocesser och effektivisera arbetsförmedlingen än att strama åt skyldigheterna. Ändringen bedöms inte märkbart minska kostnaderna för arbetslösheten eller förbättra tillgången till arbetskraft. Det konstateras också i propositionsmotiven. Sysselsättningseffekterna bedöms vara i storleksklassen några hundra eller högst några tusen årsverken. Effekterna är dock helt beroende av antalet lediga jobb, antalet arbetserbjudanden som arbets- och näringsbyråerna lämnar, den sysselsättningsfrämjande service som står till buds och beteendet hos arbetslösa arbetssökande. Sammantaget har åtstramningarna små totalekonomiska effekter. För den enskilde arbetssökande kan följderna dock vara oskäliga. Vi menar att fördelarna inte står i balans med nackdelarna för individen. På grund av angivna skälen kan vi inte godkänna alla ändringsförslag.

Förslagen om service för invandrare och skyldighet att delta samt om att tiden utan ersättning ska börja 30 dagar efter vägran att ta emot arbete är motiverade och välkomna. Till den delen omfattar vi utskottets betänkande.

Sysselsättningen ökar inte av skärpta krav på motprestationer för utkomtskyddet för arbetslösa

Regeringen avser att genom propositionen skärpa kraven på motprestationer för den som får utkomtskydd för arbetslösa. I ett läge där arbetslösheten främst beror på bristande utbud av arbete anser vi att det inte är motiverat att sätta in hårdare sanktioner. Åtstramningarna förbättrar inte sysselsättningen utan leder bara till att förmånstagarna förlorar den förmån som tryggar deras utkomst. Forskningen kring konsekvenserna av förlängd karenstid är överhuvudtaget sparsam och oenhetlig, så också i det avseende verkar regeringens strategi att hota med kappen snarare vara ett ideologiskt val än ett arbetskraftspolitiskt.

De skärpta sanktionerna leder lätt till att de som redan tidigare befinner sig i en utsatt position får ännu svårare att klara vardagen. Det har uppskattats att en del av klienterna måste ty sig till utkomststöd på grund av sanktionerna. I stället för att ta till bestraffningar bör regeringen öka inci-

Betänkande AjUB 15/2016 rd Reservation 1

tamenten för att få jobb. Arbetskraftsförvaltningens resurser bör inriktas på arbets- och näringsbyråernas tjänster och på en aktiv arbetskraftspolitik. Den ökande långtidsarbetslösheten bidrar till större strukturell arbetslöshet, och den är svår att åtgärda ens om den ekonomisk tillväxten någon gång tar fart. Den strukturella arbetslösheten är hot mot vår framtida ekonomiska tillväxt.

Det bör också noteras att Finlands palett av sanktioner är tämligen bred jämfört med många andra länder. Sakkunniga har erinrat om att ett vidlyftigt urval av sanktioner inte nödvändigtvis är ett tecken på effektiv verkställighet, utan att det också är mycket möjligt att direkt anvisning av arbete inte motsvarar den arbetslöse arbetssökandes behov eller situation. När arbete erbjuds måste man alltid beakta vilken utbildning och kompetens de arbetslösa har.

Vi understöder inte en förlängning av karenstiden vid vägran att ta emot arbete. Däremot understöder vi att tiden utan ersättning efter vägran att ta emot arbete börjar först 30 dagar efter vägran. Det skulle minska antalet fall där arbetslöshetsförmånen förvägras retroaktivt samtidigt som det administrativa arbetet minskar för utbetalaren. Vi föreslår en ändring i lagförslaget (2 a kap. 4 §).

Åtstramningarna försvårar vardagen

Regeringen föreslår att arbetslösa efter att skyddet för yrkesskicklighet på tre månader upphört ska ha skyldighet att söka och ta emot även sådant heltidsarbete där lönen för arbetet efter kostnaderna för mottagandet av arbetet är mindre än arbetslöshetsförmånen. Vi stöder inte det förslaget. Syftet med rätten att vägra ta emot ett jobb på grundval av inkomst- och kostnadsjämförelsen är att förhindra att den arbetssökande försätts i en oskälig situation. En arbetsplats som, i fall av goda trafikförbindelser, faller inom ramen för tretimmarsgränsen kan gott och väl befinna sig långt från den arbetslösas boningsort, vilket medför att kostnaderna för arbetsresorna kan uppgå till flera hundra euro per månad. Inom låglönebranscher kan också ett heltidsarbete i sådana fall i praktiken vara ekonomiskt olönsamt på ett sådant sätt att det skulle vara oskäligt för den arbetslösa att tvingas ta emot arbetet. Låga inkomster förenat med långa arbetsdagar kan skapa många problem exempelvis i barnfamiljer. Bland annat kan barnen tvingas gå i barndagvård eller vara ensamma efter skolan i oskäligt lång tid.

Vi ser det inte som motiverat eller ändamålsenligt att en arbetssökande är skyldig att ta emot ett erbjudet jobb som är oskäligt med hänsyn till kostnaderna för att ta emot jobbet. Vi kräver att den på en inkomst- och kostnadsjämförelse baserade rätten att vägra ta emot ett jobb bibehålls också för heltidsarbete. Vi föreslår en ändring i lagförslaget (2 a kap. 5 §).

Skyldighet att delta service som inte ingår i sysselsättningsplanen

Enligt propositionen kan en arbetssökande i fortsättningen påföras en tidsperiod utan ersättning, om hen vägrar ta emot en erbjuden service som inte avtalats i sysselsättningsplanen. Det anser vi inte vara motiverat.

Sysselsättningsplanen ska vara ett individuellt och planmässigt stöd som hjälper den arbetssökande få jobb. Det är i och för sig bra att också åtgärder som inte tas upp i sysselsättningsplanen kan utnyttjas, men den arbetssökande ska inte behöva delta i sådana åtgärder. Deltagandeplikten försvagar effekten av sysselsättningsplanen och kan leda till att den arbetssökande måste delta i ser-

Betänkande AjUB 15/2016 rd Reservation 1

vice som är dåligt planerad och oändamålsenlig för just henne eller honom. I fortsättningen, när intervjuer görs med tre månaders mellanrum, är det viktigt att myndigheterna tillsammans med den arbetssökande justerar och uppdaterar sysselsättningsplanen i fråga om lämplig service. Vi föreslår en ändring i lagförslaget (2 a kap. 12 §).

Avslutningsvis

Vi anser att ändringarna gällande integrationsåtgärder kan understödjas så att invandrarna snabbare kommer ut i arbetslivet eller får utbildning. Ändringarna innebär att invandrarans skyldigheter harmoniseras. Till vissa delar blir det åtstramningar, till andra delar lättnader. Sanktionerna är i linje med det som gäller för andra arbetskraftstjänster och de är mer konsekventa än i nuläget. Under sakkunnigutfrågningen framgick det också att det sannolikt blir små förändringar, eftersom det är sällsynt att en invandrare anmäler sig för inledande kartläggning eller inleder integrationsfrämjande utbildning genast när det är möjligt. Problemet i dag är i stället bristen på utbildningsplatser och att invandrarna tvingas vänta åtskilliga månader på att få utbildning. Det försenar starten för integrationsåtgärderna.

Förslag

Vi föreslår

att lagförslag 2—5 godkänns enligt utskottets betänkande och

att lagförslag 1 godkänns enligt utskottets betänkande men 2 a kap. 4, 5, 8, 12 och 12 a § med ändringar (*Reservationens ändringsförslag*).

Reservationens ändringsförslag

4 §

Vägran att ta emot arbete

En arbetssökandes rätt till arbetslöshetsförmåner avbryts 30 dagar efter vägran att ta emot arbete

1) 60 dagar, om den arbetssökande utan giltig orsak vägrar ta emot arbete som han eller hon blivit vald till,

2) för 60 dagar, om den arbetssökande utan giltig orsak vägrar ta emot annat än i 1 punkten avsett arbete som erbjuds av arbets- och näringsbyrå eller som på något annat sätt individuellt erbjuds honom eller henne,

3) för 30 dagar, om det arbete som avses i 1 eller 2 punkten skulle ha varat högst två veckor.

Rätten till arbetslöshetsförmåner för en arbetssökande som är permitterad eller får arbetslöshetsförmåner av en orsak som jämställs med permittering avbryts på det sätt som föreskrivs i 1 mom. räknat från vägran att ta emot arbete.

Betänkande AjUB 15/2016 rd
Reservation 1

5 §

Giltig orsak för vägran att ta emot arbete

Det som föreskrivs i 4 § tillämpas bara på arbete

1) som med beaktande av den arbetssökandes arbetsförmåga kan anses vara lämpligt för honom eller henne,

2) för vilket lön betalas enligt kollektivavtal eller, om något kollektivavtal inte finns, gängse och skälig lön för sådant arbete på arbetsorten, och

3) som inte berörs av strejk, lockout eller blockad.

En person har giltig orsak att vägra ta emot erbjudet arbete, om

1) lönen för ett **arbete** och den arbetslöshetsförmån som eventuellt betalas till honom eller henne, efter avdrag av kostnader för arbetsresor och övriga kostnader som beror på att han eller hon tar emot arbetet, blir mindre än den arbetslöshetsförmån som annars betalas till honom eller henne,

2) han eller hon inte ges skälig tid att ordna vård för barn samt att undanröja svårigheter som beror på arbetsväg och andra motsvarande begränsningar,

3) arbetet står i konflikt med hans eller hennes religiösa eller etiska övertygelse,

4) arbetet förutsätter utförande av sådana uppgifter som är uppenbart osedliga eller strider mot god sed,

5) arbetet är förenat med ett uppenbart hot om våld, eller

6) det i arbetet förekommer trakasserier eller annat osakligt bemötande som medför olägenhet eller risker för arbetstagarens hälsa.

En person kan vägra ta emot erbjudet arbete utan att förlora sin rätt till arbetslöshetsförmåner också av någon annan orsak än de som avses ovan i 1 och 2 mom. och i 68 §, om denna orsak kan jämföras med dessa.

8 §

Skydd för yrkesskicklighet

En person har inom tre månader från registreringen som arbetslös arbetssökande eller från ett senare avslutande av heltidsstudier giltig orsak att vägra ta emot arbete som inte motsvarar den yrkesskicklighet som baserar sig på hans eller hennes utbildning och arbetserfarenhet (*skydd för yrkesskicklighet*). ~~Medan skyddet för yrkesskicklighet gäller har den arbetssökande giltig orsak att vägra ta emot även erbjudet heltidsarbete med iakttagande av vad som föreskrivs i 5 § 2 mom. 1 punkten.~~ Skyddet för yrkesskicklighet börjar om från början, när personen har uppfyllt det arbetsvillkor som förutsätts för arbetslöshetsdagpenning och maximitiden för arbetslöshetsdagpenning börjar räknas om från början.

Betänkande AjUB 15/2016 rd
Vastalause 1

12 §

Vägran att delta i service

En arbetssökande har inte rätt till arbetslöshetsförmåner under 60 dagar från vägran, om han eller hon utan giltig orsak vägrar att delta i annan sysselsättningsfrämjande service än arbetssökandes frivilliga studier som stöds med arbetslöshetsförmån.

Ett villkor för att 1 mom. ska tillämpas är att deltagande i servicen har avtalats i sysselsättningsplanen eller en plan som ersätter den eller att personen frivilligt sökt arbetskraftsutbildning.

Om en arbetssökande genom sitt eget förfarande är orsak till att sådan service som avses i 1 ~~eller~~ 2-mom. inte kan ordnas för honom eller henne, anses han eller hon ha vägrat delta i servicen.

Bestämmelser om rätt till arbetslöshetsförmån för en ung person som saknar utbildning och som har vägrat att delta i frivillig utbildning finns i 2 kap. 13—16 §.

12 a §

Avbrytande av service

En arbetssökande som utan giltig orsak avbryter eller av eget förvållande måste avbryta service som avses i 12 § 1 ~~eller~~ 2-mom. har under 60 dagar efter avbrytandet inte rätt till arbetslöshetsförmåner.

Om personen har begärt omprövning av eller anfört besvär över ett beslut som gäller avbrytande av service och det inte kan anses att begäran om omprövning eller besvären uppenbart saknar grund, kan det inte förrän ärendet avgjorts slutligt anses att han eller hon av eget förvållande blivit tvungen att avbryta servicen på det sätt som avses i 1 mom.

Bestämmelser om rätt till arbetslöshetsförmån för en ung person som saknar utbildning och som har avbrutit frivillig utbildning finns i 2 kap. 13—16 §.

Helsingfors 8.12.2016

Ilmari Nurminen sd
Merja Mäkisalo-Ropponen sd
Tarja Filatov sd
Heli Järvinen gröna

Betänkande AjUB 15/2016 rd Reservation 2

RESERVATION 2

Motivering

Regeringen föreslår att lagen om utkomstskydd för arbetslösa ändras. Avsikten är att påskynda mottagandet av arbete och förkorta arbetslöshetsperioderna genom skärpningar i arbetslösa personers skyldighet att söka erbjudet arbete och skyldighet att delta i aktiveringsåtgärder som förbättrar förutsättningarna för sysselsättning med hot om förlust av arbetslöshetsförmånen.

Efter att skyddet för yrkesskicklighet på tre månader upphört har arbetslösa enligt propositionen skyldighet att söka och ta emot även sådant heltidsarbete där lönen för arbetet efter kostnaderna för mottagandet av arbetet är mindre än den arbetslöshetsförmån som betalas till personen. Om personen har tillgång till egen bil, förutsätts att han eller hon använder bilen till arbetsresor även utanför pendlingsregionen, som sträcker sig 80 kilometer från hemmet. Den tidsperiod utan ersättning som föreläggs på grund av vägran att ta emot arbete förlängs i vissa fall. Det att arbetsplatsen är belägen utanför pendlingsregionen kommer inte att vara en giltig orsak att lämna arbetet. En arbetslös ska i regel vara skyldig att delta i all arbetskraftsservice som erbjuds honom eller henne, även när deltagandet inte har överenskommit i sysselsättningsplanen.

Enligt de sakkunniga utskottet hört är det inte sannolikt att de verktyg som föreslås i propositionen skulle leda till att arbetslöshetsperioderna förkortas; åtminstone inte så att förkortningen skulle bero på att arbetslösa träder ut på arbetsmarknaden. Däremot kan sanktionerna leda till att arbetslösa knuffas ut ur arbetslivet, vilket ökar behovet av utkomststöd.

Utöver skärpta krav på motprestationer är förslagen behäftas med åtskilliga principiella problem. Det allvarligaste problemet anknyter till kravet på att ta emot jobb i en situation där nettolönen efter avdrag för kostnaderna för att ta emot jobbet är lägre än arbetslöshetsförmånen. I praktiken betyder det att en person som bor i Toijala kan föreläggas att arbeta i Helsingfors till en lön som följer kollektivavtalet eller, om branschen saknar kollektivavtal, till gängse lön. Enligt rättspraxis är gängse lön för närvarande cirka 6 euro/timme, vilket vid heltidsarbete ger cirka 1 000 euro/månad brutto. När man från detta avdrar arbetstagarens skatter och avgifter av skattenatur samt kostnader för arbetsresor blir det kvar 500 euro/månad. Oberoende av om personen tar emot arbetet eller inte tvingas hen söka utkomststöd. Om personen tar emot jobbet kan hen dock få kvar mindre än 400 euro, om socialväsendet inte beviljar kompensation för arbetsresorna (praxisen varierar). En ensamboende person som tagit emot ett sådant jobb får efter boendekostnaderna då kvar 85 euro/månad för övriga utgifter. (Exemplets siffror är ungefärliga, eftersom de exakta beloppen beror på många faktorer. I exemplet antas att personens skatteprocent är något under 10, men att hen ansöker om avdrag för resor mellan bostad och arbetsplats.)

Utskottet bedömer i betänkandet att sådana situationer kan undvikas genom myndighetens prövning, men de praktiska erfarenheterna av arbets- och näringsbyråernas beslutskultur ger inte anledning till en sådan optimism. Digitaliseringen accentuerar ytterligare behovet av exakt lagstiftning, eftersom det är svårt att programmera in skälighetsprövning i robotar. De ändringar regeringen genom andra propositioner gjort i arbetskraftstjänster försvårar dessutom möjligheterna för dem som fått ett sanktionsbeslut att konsultera tjänstemän i ett besvärssärende. Om personen i ex-

Betänkande AjUB 15/2016 rd

Reservation 2

empelfallet har barn måste de i genomsnitt gå i dagis cirka 12 timmar om dagen. Små barn är alltså hela sin vakna tid i daghemmet. Det kan inte på något vis anses skäligt.

I likhet med yttrandena från de sakkunniga är de vanligaste studierna om hur sanktioner påverkar sysselsättningen av arbetslösa motstridiga. Enligt vissa verkar sanktioner ha en aktiverande verkan åtminstone i vissa grupper av arbetslösa. Å andra sidan har sanktioner ingen sysselsättande effekt för långtidsarbetslösa eller i ett läge där det råder överutbud på arbetskraft. Hindren för sysselsättning finns då på andra håll än i arbetsviljan. Också sanktioner riktade till de unga har visat sig vara ineffektiva. (Busk Henna: Kannustavatko työttömyysturvaetuuden sanktiot työllistymään? Työpoliittinen aikakauskirja 2/2015, Karjalainen Vappu et al. (red.): Kaikki työuralle! THL 2013 och Palola Elina et al.: Nuoret koulutuspuodokkaat sosiaalityön asiakkaina. Institutet för hälsa och välfärd, 2012.)

Ett allmänt problem med studier i ämnet som gjorts är att de har svårt att komma åt vilka multiplikativa effekter en viss åtgärd har på människornas inkomstnivå eller arbetsvillkor. Vid bedömningen av de samlade effekterna vore det viktigt notera också vad som händer med dem som av någon anledning inte sporras av sanktionshotet utan i stället drabbas av dem. I internationella bedömningar har sanktioner i anknytning till grundtryggheten snarare ha en marginaliserande än en aktiverande verkan. (National Audit Office, Benefit Sanctions. 30.11.2016.) De här multiplikativa effekterna beaktas inte i propositionen.

Sanktionerna leder till en förskjutning från utkomstskydd för arbetslösa till utkomststöd. Efter de hittills införda sanktionerna har antalet hushåll utan inkomster fördubblats. Många som förlorar utkomstskyddet för arbetslösa glider utom räckhåll för arbetskraftstjänsterna. Sanktionerna kan visserligen snygga till arbetslöshetsstatistiken, men gör det inte nödvändigtvis på ett mänskligt eller samhällsekonomiskt hållbart sätt — människor hamnar i ett långvarigt eller rentav permanent stödberoende och i fattigdom. Fenomenet har också bidragit till den ökande barnfattigdomen. (Honkanen Pertti: Tulottomat kotitaloudet — esitys Sosiaali- ja terveysturvan päivillä 14.8.2013.)

Regeringens förslag att strama åt utkomstskyddet för arbetslösa åtgärdar inget klart dokumenterat ändringsbehov utan är snarare ett utslag av dess allmänna inställning till arbetslösa. Undersökningar visar att den allmänna debatten tämligen ofta beskriver de arbetslösa som parasiter som lever ett lätt och bekvämt liv. I offentligheten sägs det väldigt lite positiva saker om de arbetslösa, liksom också när de arbetslösa själva får ordet. (Lillqvist Ella: Työtön suomalaisessa diskurssissa. Aalto-universitetet, 2010.)

Antagandena om de arbetslösas ovilja att arbeta håller strängt taget inte streck. Hela 85 procent av alla arbetslösa uppger sig vara redo att gå i utbildning, bli företagare eller ta anställning. Det är inte överraskande, eftersom arbete fortfarande värderas högt överlag i Finland. Det inkomstrelaterade arbetslöshetsskyddet har dock noterats ha en passiverande verkan, men också då i mycket lindrig form. (Aaltio Elina: Työllisyyspalvelujen toimintakykymittarin pilotointi. Kommunförbundet 2014, Haavisto Ilkka: Neljäs Suomi EVA 2014 & Virjo et al.: Passivoiko työttömyysturva? Arbetsministeriet 2006.)

Betänkande AjUB 15/2016 rd
Reservation 2

Utkomstskydd för arbetslösa är redan i nuläget förknippat med tämligen många skyldigheter som oundvikligen leder till byråkratiskt gnissel. Fenomenet kan anses vara den främsta enskilda orsaken till att arbetslösa i synnerhet undviker att ta emot sådana splittrade och/eller atypiska jobb som kunde utgöra en språngbräda till den öppna arbetsmarknaden. Situationen underlättas inte alls av att villkoren för utkomstskyddet för arbetslösa medger en hel del myndighetsprövning och därför varierar beroende på vem eller i vilken region besluten fattas. Det kan för den arbetslöse därför vara omöjligt att på förhand veta hur den sociala tryggheten påverkas av om hen tar emot ett jobb.

Om målet faktiskt är att förkorta arbetslöshetsperioderna, borde strävan vara precis tvärtom, dvs. att minska på byråkratin och kontrollen i fråga om utkomstskyddet för arbetslösa. I den riktningen går regeringen genom de nu aktuella lagförslagen endast på så sätt att tiden utan ersättning skjuts upp med 30 dagar för andra än permitterade. Ändringen ger den arbetslöse lite tid att klargöra eventuella missförstånd eller på annat sätt bereda sig på att inkomsterna upphör.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen godkänner 2 a kap. 4 § i lagförslag 1 enligt betänkandet men med strykning av 2 a kap. 3, 5, 6, 8—10, 12, 12 a, 13 och 14 § samt 10 kap. 2 och 4 § och

att riksdagen förkastar lagförslag 2—5.

Helsingfors 8.12.2016

Anna Kontula vänst